

Sygn. akt I ACa 1148/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 grudnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Małgorzata Wolczańska
Sędziowie :	SA Elżbieta Karpeta (spr.) SA Anna Bohdziewicz
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 17 listopada 2016 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W.

przeciwko M. B. (1) i A. B.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej

z dnia 16 września 2013 r., sygn. akt IC 265/13,

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 2. i 3. w ten sposób, że:

1) zasądza solidarnie od pozwanych M. B. (1) i A. B. na rzecz powoda 122 887,04 (sto dwadzieścia dwa tysiące osiemset osiemdziesiąt siedem 04/100) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w zapłacie od dnia 19 kwietnia 2013r., liczonymi od kwoty 85 488,04 (osiemdziesiąt pięć tysięcy czterysta osiemdziesiąt osiem 04/100)złoty, z zastrzeżeniem, że zasądzona wierzytelność może być egzekwowana wyłącznie z nieruchomości stanowiącej współwłasność pozwanych, położonej w W., dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą (...), w tym odsetki za dwa ostatnie lata przed przysądzeniem własności;

2) zasądza solidarnie od pozwanych na rzecz powoda 4 669 (cztery tysiące sześćset sześćdziesiąt dziewięć) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. zasądza od pozwanych solidarnie na rzecz powoda 13 050 (trzynaście tysięcy pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

SSA Anna Bohdziewicz	SSA Małgorzata Wołczańska	SSA Elżbieta Karpeta
----------------------	---------------------------	----------------------

Sygn. akt I ACa 1148/15

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym z dnia 9 maja 2013r. Sąd Okręgowy w Bielsku – Białej nakazał M. B. (2) aby zapłaciła na rzecz (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej 122 887,04 zł. z odsetkami ustawowymi od kwoty 85 488,04 zł. od 19 kwietnia 2013r. oraz kwotę 4669 zł. tytułem kosztów postępowania, a także zastrzegł pozwanej prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie jej odpowiedzialności do wartości nieruchomości położonej w W., dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą nr (...), w której na rzecz powoda ustanowiona jest hipoteka umowna zwykła w kwocie 27 083,19 CHF i hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 6500 CHF.

Pozwana w zarzutach od nakazy zapłaty wносиła o uchylenie nakazu zapłaty i oddalenie powództwa wraz z zasądzeniem na jej rzecz kosztów postępowania. Zarzucała błędne ograniczenie odpowiedzialności pozwanej do wysokości wartości nieruchomości, podczas gdy odpowiedzialność dłużnika rzeczowego jest odpowiedzialnością ograniczoną co do przedmiotu obciążonego hipoteką. Zarzucała także błędne przyjęcie odpowiedzialności pozwanej z tytułu odsetek od objętego zabezpieczeniem kredytu ponad zakres zabezpieczenia wynikającego z kwoty hipoteki kaucyjnej. Nadto zarzucała pominięcie ograniczenia odpowiedzialności pozwanej z tytułu odsetek zgodnie z treścią art. 69 ustawy o księgach wieczystych i hipotece w związku z art. 1025 § 3 k.p.c. Podniosła również zarzut niedopuszczalności żądania przez powoda zapłaty w walucie polskiej i zarzuciła nieważność hipoteki zabezpieczającej wierzytelność kredytową banku jako hipoteki umownej zwykłej, mimo że ze względu na charakter objętej zabezpieczeniem wierzytelności rozliczanej przez odniesienie się do waluty obcej o kursie zmiennym, a więc stanowiącą wierzytelność o nieustalonej wysokości, celowi temu służyć może wyłącznie hipoteka kaucyjna.

Sąd Okręgowy w Bielsku – Białej wyrokiem z dnia 16 września 2013r. nakaz zapłaty uchylił i powództwo oddalił.

Rozstrzygnięcie to zapadło po ustaleniu następujących okoliczności.

W dniu 17 lipca 2007 r. strona powodowa zawarła z W. B. umowę kredytu w wysokości 27 083,19 CHF, który zobowiązała się wypłacić kredytobiorcy w złotych polskich i również w złotych polskich kredytobiorca obowiązany był spłacać kredyt. Tytułem zabezpieczenia kredytu została ustanowiona na rzecz strony powodowej, na nieruchomości należącej do M. B. (2) hipoteka umowna zwykła w kwocie 27 083,19 CHF oraz hipoteka kaucyjna w kwocie 6 500 CHF. Kredytobiorca nie spłacił kredytu, wobec czego strona powodowa pismem z dnia 21 stycznia 2013 r. wypowiedziała pozwanej wierzytelność hipoteczną, a następnie wezwała ją do spłaty należności, obecnie dochodzonej pozwem.

Sąd Okręgowy w Bielsku – Białej oddalając powództwo podzielił stanowisko pozwanej, że w świetle art. 358 k.c. niedopuszczalne jest żądanie od pozwanej zapłaty należności w walucie polskiej, gdyż zobowiązanie zostało wyrażone w walucie obcej, a zatem wybór waluty spłaty należy do niej jako do dłużniczki.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 3 marca 2014r. oddalił apelację powoda od tego wyroku, uchylając jedynie rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 4, ustalające inną niż wskazana w pozwie wartość przedmiotu sporu. W uzasadnieniu swego wyroku Sąd Apelacyjny stwierdził, że zgodnie z umową kredytu strony tej umowy przyjęły jako zasadę realizację spłaty kredytu w walucie polskiej, a nie w walucie obcej. Uznał jednak, że to uchybienie Sądu pierwszej instancji nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, gdyż strona powodowa nie może dochodzić od pozwanej należności w złotych polskich dlatego, że hipoteki zostały ustanowione w niewłaściwej walucie. Wskazał, że hipoteka, jako akcesoryjna w stosunku do wierzytelności, którą zabezpiecza, powinna być wyrażona w walucie, w której wyrażono tę wierzytelność, a walutą wierzytelności jest pieniądz, w którym wyrażony jest przedmiot świadczenia.

Po przyjęciu do rozpoznania skargi kasacyjnej wniesionej przez powoda Sąd Najwyższy początkowo wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2015r. uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w punktach 2 i 3 i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach.

Po ustaleniu, że pozwana M. B. (2) zmarła w dniu (...)Sąd Najwyższy uchylił swoje orzeczenia wydane po dacie śmierci pozwanej, zawiesił postępowanie kasacyjne, a następnie podjął je z udziałem M. B. (1) i A. B. jako następców prawnych (spadkobierców) pozwanej. Następnie wyrokiem z dnia 18 maja 2016r. uchylił zaskarżony skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację powoda i rozstrzygającej o kosztach procesu i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy uznał za skuteczne zarzuty naruszenia art. 353 § 1 k.c., art. 354 § 1 k.c., art. 68 u.k.w.h. oraz art. 69 ust. 2 pkt 2 i 4 Pr. bank.

Ponieważ od początku strony umowy kredytowej wyraziły wierzycelność, zabezpieczoną hipotecznie, we frankach szwajcarskich, a więc w walucie obcej i w takiej walucie ustanowione zostały obie hipoteki, natomiast wypłatę kredytu przez stronę powodową oraz jego spłatę przez dłużnika osobistego strony umowy kredytowej ustaliły w złotych polskich, a więc w walucie polskiej, to nie doszło – jak wskazał Sąd Najwyższy - do żadnej zmiany umowy kredytowej w zakresie waluty, czy sposobu wykonania zobowiązania. Tym samym nie mają w sprawie zastosowania do ustanowionej hipoteki kaucyjnej przepisy znowelizowanego art. 68⁴ ust. 1 i 2 u.k.w.h., jak również nie ma podstaw do twierdzenia, że doszło do zerwania więzi między treścią zabezpieczonej wierzycelności a treścią ustanowionej we frankach szwajcarskich hipoteki umownej zwykłej.

Na gruncie przewidzianej w art. 353¹ k.c. zasady swobody umów, dopuszczalne jest ułożenie stosunku prawnego w taki sposób, że strony ustalą w umowie inną walutę zobowiązania i inną walutę wykonania zobowiązania. Strony mogą zatem ustalić jako walutę zobowiązania (wierzycelności) walutę obcą, a jako walutę wykonania tego zobowiązania (spłaty wierzycelności) walutę polską. Także z art. 69 ust. 2 pkt 2 i 4 Pr. bank. wynika, że określona w umowie kredytu bankowego waluta kredytu oraz określona w tej umowie waluta spłaty kredytu nie muszą być tożsame. Tak właśnie ustaliły strony w umowie kredytu, którego spłatę zabezpieczały hipoteki, będące przedmiotem sporu. Jeżeli, tak jak w przedmiotowej umowie, kredyt był wyrażony w walucie obcej, to hipoteka zabezpieczająca jego spłatę powinna być wyrażona również w tej samej walucie obcej, co wynika z zasady akcesoryjności hipoteki wyrażonej w art. 65 u.k.w.h. oraz z regulacji zawartej w art. 68 zd. 2 u.k.w.h., w dawnym brzmieniu. Nie zmienia tej zasady przyjęcie w umowie kredytu, że jego wypłata i spłata nastąpi w walucie polskiej, a zatem w tej walucie obowiązany jest spełnić swoje zobowiązanie dłużnik. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 marca 2001 r. IV CSK 377/10 (niepubl.), takie ustalenie zasad spłaty kredytu dotyczy tylko sposobu spełnienia świadczenia, które następuje w złotych polskich, nie powoduje natomiast zmiany waluty wierzycelności, która wyrażona jest w walucie obcej. W takiej sytuacji nieprawidłowe byłoby ustanowienie hipoteki w walucie polskiej, gdyż wierzycelność z tytułu kredytu, zabezpieczona przez ustanowienie hipoteki, jest wyrażona w walucie obcej, a zatem zgodnie z zasadą akcesoryjności hipoteki, również hipoteka powinna być ustanowiona w walucie obcej, odpowiadającej walucie kredytu, bez względu na ustalony w umowie rodzaj waluty, w której kredyt ma być spłacany.

Jeżeli dłużnik, zgodnie z umową, ma spełnić świadczenie w walucie polskiej, nie ma zastosowania art. 358 k.c. w obecnym brzmieniu, gdyż przewiduje on dla dłużnika prawo wyboru waluty spełnienia świadczenia tylko wtedy, gdy przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, a w sytuacji opisanej wyżej, zobowiązanie dłużnika do spłaty kredytu wyrażone jest w walucie polskiej.

W konsekwencji stwierdził Sąd Najwyższy, że obie hipoteki zostały ustanowione prawidłowo, w walucie obcej, odpowiadającej walucie zabezpieczonej wierzycelności kredytowej. Nie doszło też do zmiany waluty zabezpieczonej wierzycelności, a zatem nie ma w sprawie zastosowania art. 68⁴ ust. 1 i 2 u.k.w.h.

Odpowiadając na pytanie, w jakiej walucie obowiązany jest spłacić swoje zobowiązanie wobec wierzyciela dłużnik hipoteczny, nie będący dłużnikiem osobistym, jeżeli wierzytelność z tytułu kredytu, zabezpieczona hipoteką, wyrażona została w walucie obcej, podobnie jak zabezpieczająca ją hipoteka, natomiast walutą spłaty kredytu (wykonania zobowiązania) zabezpieczonego hipoteką, jest zgodnie z umową kredytową, waluta polska, Sąd Najwyższy wskazał, że odpowiedź na to pytanie wynika z akcesoryjności hipoteki. Zgodnie z art. 65 u.k.w.h., zarówno w obecnym, jak i dawnym brzmieniu, hipoteka zabezpiecza oznaczoną wierzytelność, a więc wierzytelność określoną przez konkretną umowę, która ją wykreowała i ukształtowała. Hipoteka wynika zatem z konkretnej, oznaczonej wierzytelności i jest z nią ściśle związana. Odpowiedzialność dłużnika hipotecznego wobec wierzyciela hipotecznego jest wprawdzie odpowiedzialnością tylko rzeczową i jedynie do wysokości wartości obciążonej nieruchomości, jednak pozostałe zasady tej odpowiedzialności są ukształtowane przez umowę kreującą wierzytelność zabezpieczoną hipoteką, gdyż odpowiedzialność dłużnika hipotecznego jest odpowiedzialnością akcesoryjną w stosunku do odpowiedzialności dłużnika osobistego i ukształtowaną według zasad odpowiedzialności dłużnika osobistego.

Zgodnie z art. 95 Pr. bank. podstawą wpisu hipoteki na zabezpieczenie kredytu bankowego (hipoteki bankowej) są dokumenty bankowe stwierdzające udzielenie kredytu, jego wysokość, zasady oprocentowania i warunki spłaty oraz pisemne oświadczenie właściciela nieruchomości o ustanowieniu hipoteki. Właściciel nieruchomości ustanawiając hipotekę na zabezpieczenie kredytu bankowego przyjmuje zatem odpowiedzialność rzeczową za ściśle określony dług, wynikający z oznaczonej umowy kredytowej, określającej między innymi zasady spłaty zadłużenia, w tym walutę spłaty i odpowiada w tym zakresie tak samo jak dłużnik osobisty. Jeżeli zatem podstawą wpisu hipoteki oznaczonej w walucie obcej jest umowa kredytu wyrażonego także w tej walucie, natomiast spłatę kredytu ustalono w walucie polskiej, to dłużnik hipoteczny, nie będący dłużnikiem osobistym, obowiązany jest spłacić swoje zobowiązanie rzeczowe także w walucie polskiej.

Okoliczność, że hipotekę oznaczono w walucie obcej wynika w takiej sytuacji z wymagania przewidzianego w art. 68 zd. 2 u.k.w.h., w dawnym brzmieniu i art. 68 ust. 3 u.k.w.h. w brzmieniu obecnym, natomiast nie oznacza, że odpowiedzialność właściciela nieruchomości jest określona również w tej walucie, gdyż co innego może wynikać ze stosunku prawnego będącego podstawą ustanowienia hipoteki i kreującego walutę spłaty zobowiązania zarówno dłużnika osobistego jak i rzeczowego. Każdorazowy nabywca nieruchomości obciążonej hipoteką bankową, który odpowiada rzeczowo według zasad określonych w umowie kredytu bankowego dla spłaty tego długu, powinien we własnym interesie zapoznać się z dokumentami stanowiącymi podstawę wpisu hipoteki, dołączonymi do księgi wieczystej i określającymi między innymi walutę spłaty zadłużenia kredytowego.

Rozpoznając ponownie apelację powoda od wyroku uchylającego nakaz zapłaty i oddalającego powództwo Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

W pierwszym rzędzie podkreślenia wymaga fakt, że do uchylenia wydanego nakazu zapłaty i oddalenia powództwa doszło wskutek uwzględnienia przez Sąd Okręgowy jednego z zarzutów podniesionych przez pozwaną od nakazu zapłaty, a mianowicie wskutek uznania, że niedopuszczalne było żądanie przez powoda zapłaty w walucie polskiej. Apelacja powoda, co zrozumiałe, zawierała zarzuty odnoszące się jedynie do poprawności tego stanowiska. Z przytoczonego stanowiska Sądu Najwyższego zajętego w niniejszej sprawie wynika jednoznacznie, że zarówno stanowisko Sądu Okręgowego uznające, że pozwana nie dokonała wyboru waluty polskiej jako waluty spłaty zobowiązania, jak i stanowisko Sądu Apelacyjnego uznające, że strona powodowa nie może dochodzić od pozwanej należności w złotych polskich dlatego, że hipoteki zostały ustanowione w niewłaściwej walucie - są nieprawidłowe. Wynika z powyższego wniosek, że powództwo nie może zostać oddalone w niniejszej sprawie na podstawie uznania za uzasadniony zarzut niedopuszczalności żądania przez powoda zapłaty w walucie polskiej.

Apelacja powoda ograniczona do polemiki tylko z jednym z zarzutów od nakazu zapłaty, który legł u podstaw zaskarżonego wyroku, była zatem uzasadniona.

Sąd Apelacyjny jako sąd meriti zobowiązany był jednak do rozważenia zasadności pozostałych zarzutów od nakazu zapłaty. Spośród nich tylko zarzut odnoszący się do nieważności hipoteki umownej zwykłej mógł spowodować uznanie, że wyrok sądu pierwszej instancji uchylający nakaz zapłaty i oddalający powództwo był uzasadniony.

Zarzut ten oparty był na twierdzeniu, że ze względu na charakter objętej zabezpieczeniem wierzytelności rozliczanej przez odniesienie się do waluty obcej o kursie zmiennym, a więc stanowiącej wierzytelność o nieustalonej wysokości, zabezpieczenie to mogło nastąpić wyłącznie przez ustanowienie hipoteki kaucyjnej, a nie zwykłej. Hipoteka umowna zwykła, na podstawie której powód dochodzi roszczenia w niniejszej sprawie ustanowiona została wraz z hipoteką kaucyjną w 2007r. W obowiązującym wówczas stanie prawnym różnica między hipoteką zwykłą a kaucyjną polegała na rozróżnieniu charakteru wierzytelności, którą hipoteka miała zabezpieczać. Zgodnie z art. 102 ustawy o księgach wieczystych i hipotece obowiązującym do 19 lutego 2011r. hipoteka kaucyjna służyła do zabezpieczenia wierzytelności o nieustalonej wysokości (ust. 1), a w szczególności wierzytelności istniejących lub mogących powstać z określonego stosunku prawnego albo roszczeń związanych z wierzytelnością hipoteczną, lecz nieobjętych z mocy ustawy hipoteką zwykłą (ust. 2). Wskazać jednak należy, że ocena, czy wierzytelność mająca być zabezpieczona hipoteką ma cechy określone w art. 65 lub w art. 102 u.k.w.h., należy do sądu wieczystoksięgowego w ramach kognicji przysługującej temu sądowi z mocy art. 626⁸ k.p.c., obejmującej badanie treści wniosku oraz treści i formy dołączonych do wniosku dokumentów. Oznacza to, że sąd nie mógłby uwzględnić wniosku o wpis hipoteki zwykłej, gdy wierzytelność nie odpowiadała wymaganiom przepisany dla tej hipoteki (art. 65) i ze względu na cechy zabezpieczanej wierzytelności (np. o nieustalonej wysokości lub mającej powstać w przyszłości) kwalifikowała się do zabezpieczenia hipoteką kaucyjną. W takim wypadku sąd musiałby odmówić wpisu hipoteki zwykłej. Oczywistym jest, że ustanowiona przez M. B. (2) hipoteka umowna zwykła w kwocie 27 083,19 CHF została wpisana do księgi wieczystej nieruchomości, a sąd wieczystoksięgowy nie miał wątpliwości, że hipoteka ta została wyrażona w walucie obcej i w oznaczonej wysokości, zatem w pełni miała charakter hipoteki umownej zwykłej. Podnoszony zarzut nieważności tej hipoteki uznać należy zatem za bezzasadny.

Pozostałe zarzuty od nakazu zapłaty dotyczyły treści zastrzeżenia, które z urzędu zobowiązany jest sąd zamieścić w wyroku ograniczenia na które dłużnik rzeczowy może powoływać się w postępowaniu egzekucyjnym. W nakazie zapłaty z 9 maja 2013r, Sąd Okręgowy co prawda zamieścił stosowne zastrzeżenie, jednak słusznie zarzucała strona pozwana pewne mankamenty tego zastrzeżenia. Zgodnie z art. 65 ust. 1 u.k.w.h. istotą hipoteki jest prawo wierzyciela uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej hipoteką, niezależnie od tego czyją stała się własnością. Zastrzeżenie w wyroku zasądzającym świadczenie od dłużnika rzeczowego winno zatem przybrać formułę prawa dłużnika do powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności do przedmiotu hipoteki, a nie do jej wartości. Wierzyciel hipoteczny może zatem egzekwować zasądzoną od dłużnika rzeczowego wierzytelność hipoteczną wyłącznie z nieruchomości. Nadto w zastrzeżeniu winno znaleźć się ograniczenie odpowiedzialności do odsetek za dwa ostatnie lata przed przysądzeniem własności (art. 1025 § 3 k.p.c.), co wynika z ugruntowanego w orzecznictwie stanowiska, w szczególności z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2015r. w sprawie V CSK 329/14.

W tym zatem zakresie należało uwzględnić zarzuty od nakazu zapłaty, natomiast w zasadniczej części, tj. odnośnie obowiązku zapłaty określonych w nakazie kwot, wniesione przez pozwaną zarzuty nie mogły podważyć jego zasadności. Jedynie ze względów redakcyjnych, wobec faktu, że w miejsce zmarłej w toku postępowania pozwanej weszli jej spadkobiercy Sąd Apelacyjny pozostawił w mocy uchylene zaskarżonym wyrokiem nakazu zapłaty z 9 maja 2013r. i orzekł o żądaniu pozwu, uwzględniając je w całości w odniesieniu do następców prawnych pozwanej, a jednocześnie współwłaścicieli nieruchomości, orzekając na podstawie art. 370 k.c. o ich solidarnej odpowiedzialności za wierzytelność hipoteczną.

Na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok, uwzględniając w całości żądanie pozwu, a tym samym nie było podstaw do oddalenia powództwa i apelacji w żadnej części.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasądzono od pozwanych przegrywających etapy postępowania apelacyjnego i kasacyjnego koszty tych postępowań w wysokości poniesionych opłat sądowych od apelacji i kasacji (2 x po 4275

zł.) wynagrodzenia pełnomocnika powoda, będącego adwokatem (2700 i 1800 zł.), obliczonego na podstawie § 6 pkt 6 w związku z § 13 ust. 1 pkt 2 i § 13 ust. 4 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, a to w związku z § 21 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. Wyjaśnić należy, że poniesiona przez powoda opłata od apelacji w wysokości 6 145 zł. wyliczona została od nieprawidłowo wskazanej w zaskarżonym wyroku wartości przedmiotu sporu, zatem wpłacona nadwyżka w wysokości 1870 zł. zostanie zwrócona przez Sąd Okręgowy w Bielsku – Białej na podstawie art. 80 ust. 1 i 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

SSA Anna Bohdziewicz SSA Małgorzata Wołczańska SSA Elżbieta Karpeta